

LAUSUNTO

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu) (HE 93/2026 vp)

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

SLL pitää esitystä opintosetelikokeilusta kannatettavana. Se luo ilman opiskelupaikkaa jääville nuorille mahdollisuuden etsiä omaa suuntaansa ilman painetta ensikertalaisuusaseman menettämisestä. Samaan aikaan se mahdollistaa korkeakouluopintojen aloittamisen välittömästi lukion jälkeen niille nuorille, jotka jo tietävät minne haluavat suunnata, mutta eivät ole päässeet vielä tutkinto-opintojen piiriin.

Tuoreista ylioppilaista valtaosa, noin 80 prosenttia, hakee opiskelemaan suoraan lukiosta. Vuonna 2024 julkaistun Lukiolaisbarometrin mukaan noin 60 prosenttia haluaisi jatkaa opintojaan heti lukion tai asevelvollisuuden suorittamisen jälkeen. Kuitenkin vain noin kolmasosa tuoreista ylioppilaista pääsee jatkamaan opintojaan suoraan lukiosta. Opintosetelin avulla ilman opiskelupaikkaa jääneillä nuorilla on mahdollisuus suorittaa maksuttomasti kurseja, jotka auttavat seuraavan vuoden pääsykokeissa ja jotka voi myöhemmin hyväksilukea tutkintoon, mikä puolestaan voi nopeuttaa tutkinnon läpäisyä.

SLL pitää tärkeänä, että hallituksen esityksessä on valittu myöntää opintoseteleitä myös niille, jotka ovat saaneet opiskelupaikan, mutta eivät ole ottaneet sitä vastaan. Ensikertalaisuuskiintiö pakottaa nuoret taktikoimaan opiskelijavalinnoissa ja jättämään opiskelupaikkoja vastaanottamatta, elleivät ne ole mieluisia. Tämä näkyy selkeästi myös tilastoissa, sillä esimerkiksi vuonna 2025 opiskelupaikan saaneista alle 30-vuotiaista ensikertalaisista hakijoista 20 prosenttia jätti saamansa opiskelupaikan vastaanottamatta, kuten myös hallituksen esityksessä todetaan (s. 21).

SLL kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

1. Hallituksen esityksessä avoimen korkeakoulun opinnot, joihin opintoseteli oikeuttaa (jatkossa opintoseteliopinnot), on rajattu vain suomen- ja ruotsinkielisiin opintoihin. Rajaus on lisätty

lakiesitykseen vasta ministeriön lausuntokierroksen jälkeen. Rajauksen perusteluissa todetaan, että opintosetelikokeilun tarkoituksena on tukea kansalliskieliseen tutkintokoulutukseen suuntautuvia opintopolkua ja vahvistaa kansalliskielistä koulutusta.

SLL pitää kielirajausta perusteettomana ja haitallisena. Vaikka valtaosa Suomessa tarjottavista tutkinnoista onkin suomen- ja ruotsinkielisiä, on merkittävä osa opetuksesta ja kursseilla käytettävistä oppimateriaaleista, käytännössä englanninkielisiä. Täten opintoseteliopinnot tarjoisivat erinomaisen tilaisuuden harjoitella korkea-asteen tasoisia opintoja englannin kielellä. Osa avoimen korkeakoulun tarjonnasta on jo valmiiksi vain englanniksi, jolloin kielirajaus kaventaa tarpeettomasti tarjontaa, vaikka lakiesityksen tavoitteena on, että nuori voisi tutustua mahdollisimman laajasti eri vaihtoehtoihin.

Rajauksen myötä englanninkielisiin ohjelmiin hakevat ja kansainvälisen ylioppilastutkinnon (International Baccalaureate-, Reifeprüfung-, Deutsche Internationale Abitur tai European Baccalaureate -tutkinto) suorittaneet, joiden luonnollinen opiskelukieli voi olla muu kuin suomi tai ruotsi, ovat eriarvoisessa asemassa ja voivat käytännössä jäädä kokeilun ulkopuolelle. On ristiriitaista, että kansainvälisen toisen asteen tutkinnon suorittajat on lausuntokierroksen perusteella huomioitu hallituksen lakiesityksessä, mutta samaan aikaan opintosetelillä suoritettavissa olevista opinnoista on rajattu pois englanninkieliset kurssit. **SLL esittää, että rajaus suomen- ja ruotsinkielisiin opintoihin poistetaan.**

2. Hallituksen esityksessä tuodaan esille, että työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautunut nuori voi opiskella työttömyysetuutta menettämättä sellaisia avoimia korkeakouluopintoja yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa, joiden opintosuunnitelman mukainen kesto on yhdenjaksoisesti tai jaksotettuna enintään kolme kuukautta (s. 22). Yli kolme kuukautta yhtäjaksoisesti tai jaksotettuna kestävät opintokokonaisuudet luetaan päätoimisiksi, jos opintojen laajuus on keskimäärin vähintään viisi opintopistettä opiskelukuukautta kohti. Tällöin opiskelija menettää oikeutensa työttömyysturvaan.

Opintosetelikokeilun mukaiset 30 opintopisteen laajuiset opinnot ylittävät kestoltaan ja laajuudeltaan edellä mainitun rajoitteen, eli opintojen suorittamisen myötä nuori menettäisi työttömyysetuuden, mikäli saa sellaista. SLL tulkitsee, että yksittäisten kurssien suorittaminen kahden vuoden käyttöaikana ei johda työttömyysetuuden menettämiseen, mutta esimerkiksi väylä- tai polkuopintokokonaisuuden suorittaminen johtaa, sillä ne voidaan tulkita päätoimisiksi opinnoiksi. **SLL:n näkemyksen mukaan alle 25-vuotiaita koskeva työttömyysturvalainsäädäntö voi muodostua esteeksi avoimen opintojen suorittamiselle, mikäli opintojen suorittaminen johtaa työttömyysturvan tai siihen liittyvän oikeuden menettämiseen. SLL esittää, että este huomioidaan nykyistä paremmin**

hallituksen esityksen vaikutusarviossa ja jatkossa työttömyysturvaa kehitetään mahdollistamaan avoimen korkeakoulun opinnot myös alle 25-vuotiaille nuorille.

3. Hallituksen esityksessä on huomioitu ristiriita, joka liittyy alle 25-vuotiaisiin nuoriin kohdistuvaan hakeutumisvelvoitteeseen jatko-opintoihin (s. 30). Työttömyysturvalainsäädännön mukaan nuoren on haettava vähintään kahteen syksyllä alkavaan hakukohteeseen ollakseen myöhemmin oikeutettu työttömyysturvaan, mikäli jää yhteishaussa ilman opiskelupaikkaa tai välivuonna ilman ansiotuloja. Opintosetelikokeiluun liittyvän hakeutumisvelvoitteen mukaan nuoren on haettava vähintään yhteen hakukohteeseen ollakseen oikeutettu opintoseteliin.

Työttömyysturvaan liittyvän hakeutumisvelvoitteen mukaan hakijan on myös käytävä hakukohteiden valintaperusteiden edellyttämässä valinta- ja soveltuvuuskokeissa. Opintosetelikokeilun osalta velvollisuudesta valinta- ja soveltuvuuskokeisiin osallistumiseen ei hallituksen esityksessä ole mainintoja. **SLL tuo esille, että eri lainsäädäntöihin liittyvät, keskenään ristiriitaiset käytänteet voivat hämmentää nuoria ja luoda järjestelmästä monimutkaisen tuntuisen nuorille, mitä on haastavaa ratkaista viestinnällä.**

4. Hallituksen esityksen mukaan opintosetelikokeilulla tavoitellaan koulutustason nostoa. SLL kuitenkin arvioi, että valtaosa opintoseteleistä tulee kohdentumaan sellaisille nuorille, jotka todennäköisesti pääsisivät korkeakoulutukseen joka tapauksessa muutaman vuoden aikasäteellä. Tällöin merkittävimmät opintoseteliin liittyvät hyödyt syntyvät paitsi korkeakoulusiirtymän ja korkeakoulututkinnon läpäisyn nopeutumisesta myös mahdollisuudesta kokeilla eri aloja ilman painetta ensikertalaisuusaseman menettämisestä, jolloin alavalinta voi aiempaa useammalla osua ensimmäisellä hakukerralla oikeaan. **Täten SLL korostaa, että keskeisin keino koulutustason nostoon on edelleen tulevaisuudessa koulutuskysyntää vastaavien ja täysimääräisesti rahoitettujen korkeakoulun aloituspaikkojen lisäykset.**

Helsingissä 26.5.2026

Pietari Meriläinen
Puheenjohtaja

Sara Sipilä
Pääsihteeri

Lisätietoja:

koulutuspolitiikan ja vaikuttamisen asiantuntija Jenni Suutari, 050 395 5334, jenni.suutari@lukio.fi